

prof. dr hab. Adam Górski,
Katedra Postępowania Karnego Strona | 1
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Jagielloński

Kraków, 3 lipca 2022 r.

Recenzja
pracy doktorskiej

Pana mgra Józefa Jeremiasza Doellingera

Dostęp do akt postępowania przygotowawczego w polskim procesie
karnym, Białystok 2022, ss. 316

napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Andrzeja Sakowicza w
Katedrze Postępowania Karnego, sporządzona w wykonaniu uchwały Rady
Naukowej Nauki Prawne Uniwersytetu w Białymstoku z dn. 10.06.2022 r.

1. Uwagi wprowadzające

Licząca 316 stron praca doktorska Pana mgra Józefa Jeremiasza Doellingerera stanowi rozwiązanie złożonego problemu prawnego, który dotąd był przedmiotem zainteresowania polskiej nauki prawa w kilku opracowaniach. Z różnych względów te prace nie mogły zazwyczaj kompleksowo przedstawić zagadnienia dostępu do akt postępowania przygotowawczego w różnych aspektach, ze szczególnym uwzględnieniem akt odnoszących się do tymczasowego aresztowania. Analiza taka jest istotną perspektywą niniejszej pracy.

Jak stwierdza Autor, w toku badań trafnie uznano, że do tej pory w literaturze polskojęzycznej nie powstało monograficzne i całościowe opracowanie tej instytucji. Wywodzi, że mimo sporej liczby artykułów, poruszających tę tematykę, przedstawiają one tę instytucję wybiórczo, w wąskich aspektach.

Jak zauważa, wiele aspektów było w ogóle pomijanych. Nie zajmowano się genezą instytucji, uprawnieniami innych podmiotów do dostępu, W szczególności szczerkawo formułowano wnioski *de lege ferenda*.

Jest to luka, którą Autor sam rzeczywiście ciekawie, choć może nie w sposób doskonały, wypełnia. Tym samym wybór tematu uznać należy za zdecydowanie prawidłowy. Strona | 3

Dostęp do akt sprawy zapewnia realizację gwarancji procesowych w postępowaniu karnym, w płaszczyznach, które sam Autor wysuwa na pierwszy plan:

- prawa oskarżonego do obrony;
- zasady rzetelnego i jawnego procesu;
- legalności czynności, podejmowanych przez organy ścigania (legalizmu w sensie szerszym niż procedowy).

Autor zasadniczo jasno stawia sobie cel pracy, którym jest próba oceny aktualnych uregulowań prawnych instytucji dostępu do akt sprawy przez pryzmat obowiązujących standardów europejskich i konstytucyjnych.

Formułuje również cele szczegółowe, które dążą do realizacji celu głównego. Są nimi - ustalenie zakresu podmiotowego i przedmiotowego udostępniania akt postępowania przygotowawczego jak również;

- zrekonstruowanie procedury udostępniania akt postępowania przygotowawczego wraz z określeniem trybu odwoławczego;
- ustalenie normatywnego zakresu dostępu do akt zakończonego postępowania przygotowawczego.
- określenie zakresu i trybu dostępu do materiałów dowodowych w postępowaniu karnym, na których bazuje wniosek o zastosowanie (lub przedłużenie) tymczasowego aresztowania.

- ustalenie jaki zakres uprawnień związanych z dostępem do akt postępowania przygotowawczego, wyznaczają przepisy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, akty prawa międzynarodowego i unijnego.

Doktoranta wyraźnie stawia w rozprawie hipotezę badawczą: dostęp do akt postępowania przygotowawczego w polskiej procedurze karnej oraz do materiałów dowodowych w postępowaniu karnym, na których bazuje wniosek o zastosowanie (lub przedłużenie) tymczasowego aresztowania pozostaje w zgodności ze standardem konstytucyjnym, konwencyjnym i unijnym. Pozwala to zasadniczo prawidłowo prowadzić tok wywodów, choć pewne proporcje bywają zachwiane, jak również pewnym kwestiom bez uzasadnienia poświęca się więcej treści, niż innym. Strona | 4

Powyższe cele Autor rzeczywiście eksploruje w pracy i zwłaszcza odnosi się do nich w jej Zakończeniu.

Rozprawa doktorska składa się z pięciu rozdziałów. Poprzedza ją wstęp zaś zakończonych podsumowania i wnioskami.

Część dokumentacyjna pracy wraz z podanym piśmiennictwem i orzecznictwo nie budzi zastrzeżeń.

W rozdziale pierwszym „Ewolucja instytucji dostępu do akt postępowania przygotowawczego w ujęciu historycznoprawnym” poświęcony jest procesowi kształtowania się instytucji dostępu do akt sprawy w postępowaniu przygotowawczym od momentu unifikacji prawa na ziemiach polskich po odzyskaniu niepodległości aż do momentu wejścia w życie obecnie obowiązujących przepisów procedury karnej z uwzględnieniem nowelizacji.

W rozdziale drugim przedstawiono w sposób systemowy charakterystykę instytucji dostępu do akt sprawy na etapie postępowania przygotowawczego z punktu widzenia naczelnych zasad procesowych oraz standardów konstytucyjnych, a także standardów europejskich. Rozdział trzeci niniejszej pracy ma charakter prawnoporównawczy i stanowi modelową, analityczną i krytyczną charakterystykę uregulowań instytucji dostępu do akt sprawy na etapie postępowania przygotowawczego w porządkach prawnych Republiki

Federalnej Niemiec oraz Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. W rozdziale tym skupiono się nie tylko na przedstawieniu samej instytucji, ale nakreślono przede wszystkim kwestie problematyczne, wątpliwe i niejednoznaczne, które wzbudzają kontrowersje także wśród tamtejszych przedstawicieli nauki. Z kolei rozdział czwarty obejmuje analizę obowiązujących regulacji dotyczących instytucji dostępu do akt sprawy w polskim procesie karnym. Rozdział ten w sposób systemowy opisuje tę instytucję przez pryzmat zakresu przedmiotowego i podmiotowego regulacji, z uwzględnieniem norm limitujących ten dostęp oraz wskazaniem organów upoważnionych do podejmowania decyzji w kwestii udostępnienia materiałów postępowania przygotowawczego. Poświęcono również miejsce na opisanie procedury odwoławczej od decyzji organów w kwestii nieudostępnienia akt. W analogiczny sposób, pod względem struktury opisu, został skonstruowany rozdział piąty, przy czym w treści swej dotyczy on instytucji dostępu do akt na etapie postępowania przygotowawczego w związku z zastosowaniem lub przedłużeniem trwania tymczasowego aresztowania.

Pracę kończą uwagi podsumowujące, w których Doktorant przedstawił wnioski wynikające z przeprowadzonych badań oraz postulaty de lege ferenda.

Rozprawa doktorska powstała w oparciu o metodę domatyczno-prawną, opierającą się na analizie przepisów prawa, a także badaniach literatury i orzecznictwa. Metodami pomocniczymi są: metoda historyczno-opisowa, która ma na celu ukazanie procesu kształtowania się instytucji dostępu do akt sprawy, a tym samym ukazania czynników wpływających na obecny jej kształt, oraz metoda prawno-porównawcza. W aspekcie prawno-porównawczym postanowiono skupić się na instytucji dostępu do akt postępowania przygotowawczego funkcjonującej w systemie prawnym Republiki

Federalnej Niemiec oraz w porządku prawnym procedury karnej Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. Autor w całości uwzględnia w pracy dotychczasowe badania nad problemem, diagnozuje problemy legislacyjne, jakie mogą pojawić się w przyszłości. W znacznym stopniu twórczo śledzi i analizuje zmiany legislacyjne, umiejętnie podąża tropem regulacji międzynarodowych, rozumie ich znaczenie. Jego wiedza o wszystkich płaszczyznach stanu prawnego jest głęboka i rzetelna.

Brak jest głębszego i systematycznego badania związku dostępu do akt postępowania przygotowawczego z innymi prawami, zwł. dostępu do akt informacji publicznej. Jest to niezwykle istotne w kontekście dostępu do akt zakończonego postępowania przygotowawczego.

Strona | 6

Praca jest napisana dobrym językiem, nieliczne są omyłki językowe i stylistyczne, wśród których dominuje nazywanie przepisu „zapisem”.

Praca mogłaby, może nawet powinna, eksplorować problem dostępu do akt szerzej w kontekście poznania prawdy na rozprawie, zwłaszcza to w jaki sposób wpływa on na zasadność wyboru jednej z opcji „kontradyktoryjność – inkwizycyjność poznania prawdy”.

2. Uwagi szczegółowe

Skrupulatna i stanowiąca samo w sobie wartość jest część historyczna (Ewolucja instytucji dostępu do akt postępowania przygotowawczego w ustawach karnoprosesowych w Polsce, s. 20-40). Zarzutem jaki można jej postawić jest brak poszukiwania motywów legislacyjnych opisywanych rozwiązań, ich szerszych uwarunkowań. Jest to jednak usprawiedliwione dalszym tokiem pracy.

Rozdział drugi (Standardy udostępniania akt postępowania przygotowawczego, s. 42-90) jest trafny ale nieco zbyt opisowy. Właściwie jednak i skrupulatnie umiejscawia dostęp do akt postępowania przygotowawczego

W części tego rozdziału poświęconej Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w przypisach znajdujemy długie wypisy w języku angielskim. Ponieważ praca jest napisana w języku polskim, należało dążyć do ich przetłumaczenia.

Część „konwencyjna” pracy trafnie uwypukla znaczenie poszczególnych orzeczeń i dokonuje ich oceny, wręcz hierarchizuje w procesie tworzenia standardu ochrony. Dowodzi znajomości dynamiki orzecznictwa, sposobów wykładni konwencji. Trafnie

wskazuje na orzeczenia wiodące i dekoduje ich znaczenie (Wyrok ETPCz z 30 marca 1989 r. w sprawie Lamy v. Belgia, nr skargi 10444/83.)

Można by uznać ją za nieco zbyt ogólnikową, jednak wątpliwość ta rozwiana jest lekturą wniosków. Są one obszerne i kompetentne.

Strona | 7

Szczególnie rozbudowana i interesująca jest jednostka Standard unijny według dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/EU z 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym. Po pierwsze, zawiera ona interesujące rozważania z perspektywy zasad legislacji, po wtóre zaś, dokonuje pierwszej chyba w dysertacji oceny stopnia wdrożenia standardu europejskiego (s. 85).

Autor poświęca tu trafnie sporo miejsca korelacji przepisów art. 156 § 5a k.p.k. w zw. z art. 249a k.p.k. oraz 250 § 2b k.p.k., które dopuszczają odmowę udzielenia dostępu do do zeznań świadków, które stanowiły podstawę wniosku aresztowego i mają istotne znaczenie dla kwestionowania legalności i zasadności tej decyzji. Autor słusznie podpira się w swoich wywodach orzecznictwem sądów powszechnych, które trafnie dostrzegły mankamenty implementacyjne, jednocześnie prowadząc dość szeroką polemikę odnośnie tej implementacji. Dowodzi to zdolności argumentacyjnych Autora, w zakresie rozumienia hierarchii źródeł prawa, stosowania wykładni z uwzględnieniem prawa międzynarodowego, potwierdzonych potem kilkakrotnie w toku wyvodu. Można stwierdzić, że czyni to z Kandydata więcej niż „praktyka, który napisał poprawną pracę naukową”. Analiza i wywód jest niepozorny, często bogaty, choć ogólnie praca miewa momenty zbyt deskryptywne.

Część „prawnoporównawcza” rozprawy (Dostęp do akt postępowania przygotowawczego w perspektywie prawnoporównawczej, s. 90-175) jest interesująca i z zasady służy konstrukcji pracy i określonych wyżej jej metodom, zwł. komparatystycznej. Uważam, że analiza normatywna i dogmatyczna prawa niemieckiego w tym zakresie jest dowodem wielkiej pracowitości i dużej precyzji, z zastrzeżeniem, że nie może być ona, jak chce Autor, tłem do ogólnych rozważań europejskich. Często można by wręcz tej tezie zaprzeczyć, a przecież piśmiennictwo porównawcze wcale nie jest ubogie. Niewykorzystanie go może być uważane za pewien

mankament tej pracy tylko na przykład M. Delmas-Marty, R. Spencer, University of Cambridge European Criminal Procedures, Cambridge 2002. Pozwoliłoby to ująć problem w szerszym kontekście zasad procesowych i zasad prawa. Gwarancyjne problemy, które zwłaszcza w „części polskiej” pracy Autor rozważa ze znanstwem, zrozumieniem i intuicją, nie są bowiem oderwane od rzeczywistości.

Strona | 8

Przy lekturze tej części pracy zwraca uwagę wiedza o konstytucyjnych uwarunkowaniach problemu oraz szczegółowość opanowania prawa dowodowego niemieckiego procesu karnego. Już choćby rozeznanie w rodzajach dokumentacji procesowej w kontekście wglądu do akt jest zniuansowane. Jest tak również w wypadku przedstawienia podmiotów uprawnionych do wglądu do akt. Proces karny jako system powinien być tak właśnie badany, jako zespół powiązań aksjonomicznych, celowościowych i systemowych. Tego trochę tej pracy brakuje, co nie zaprzecza jej dobrego poziomu.

Wrażenie powyższe, towarzyszące czytaniu „porównawczej” części pracy maleje w pewnym zakresie przy lekturze części poświęconej common law. Jest ona napisana kompetentnie, i stanowi wartość w tym sensie, że analiza dostępu do akt postępowania przygotowawczego wskazuje również na patologie wymiaru sprawiedliwości (pomyłki sądowe). Referowanie poglądów doktryny i linii orzeczniczych jest kompetentne a przecież trudniejsze z uwagi na specyfikę tego prawa. Autor z zasady zauważa specyfikę pewnych, pozornie tylko podobnych do instytucji prawa polskiego, instytucji, rozwiązań prawnych, takich jak *disclosure*.

Z drugiej jednak strony Autor nie uwypukla oboczności amerykańskiego postępowania, jej absolutnie innych form, przebiegu i wręcz celu co może być podyktowane zakresem rozważań, jednak nie do końca. Generalnie korzyści, jaką daje porównywanie porządków w prawnych nie zostały tu bez reszty wykorzystane. To zadanie dla przyszłych prac Autora. W wymiarze analizy gwarancyjnej funkcji procesu karnego w zakresie dostępu do akt korzystniej wypada aspekt międzynarodowy, niż porównawczy.

Mniej opisowy jest rozdział czwarty pracy, stanowiący przede wszystkim analizę podmiotowego i przedmiotowego zakresu udostępniania akt postępowania

przygotowawczego. Rozdział ujmuje systemowo problem, uwzględniając normy ograniczające ten dostęp oraz wskazując organy upoważnionych do podejmowania decyzji w kwestii udostępnienia materiałów postępowania przygotowawczego. Podmiotowy zakres dostępu jest opisany rzetelnie i nie nasuwa uwag krytycznych. Nie jest to sprawa oczywista i wymaga egzegezy, co Autor czyni wielokrotnie, nie tylko w tym miejscu. Właściwemu stosowaniu metod, zwłaszcza dogmatycznej, praca ta wiele zawdzięcza. Na uwagę z punktu widzenia informacyjnego i propedeutycznego zasługuje analiza samego pojęcia akt, w tym technicznej strony ich organizacji.

Strona | 9

Przykładem twórczego użycia metody dogmatycznej jest analiza przesłanek odmowy dostępu do akt postępowania przygotowawczego (np. s. 202).

Na uwagę zasługuje trafność z jaką Autor zauważa graniczne problemy związane z dostępem do akt. Widać to na przykładzie omówienia dostępu do akt zakończonego postępowania przygotowawczego, z uwzględnieniem nowelizacji, która wprowadziła przepis 156 § 5b k.p.k., rozszerzając krąg podmiotów uprawnionych do ubiegania się o dostęp do akt zakończonych postępowań przygotowawczych. Na tym tle Autor dostrzega korelację z dostępem do informacji publicznej, choć analiza tych relacji nie jest systematycznie pogłębiona. Warto też zwrócić uwagę, że temu problemowi poświęcona została ostatnio odrębna monografia.

Przykładem pogłębionej analizy funkcjonalnej i systemowej jest dokonana wykładnia art. 159 k.p.k. trafnie zauważa Autor, iż „jeśli już w tak niedługim czasie po wejściu w życie art. 159 k.p.k. do kodeksu pojawiały się liczne wątpliwości interpretacyjne, , należałoby postulować rewizję treści normatywnej omawianego przepisu przez pryzmat zasad prawidłowej legislacji pod kątem ujednoczenia z zakresem przedmiotowym i podmiotowym wyrażonym w art. 156 k.p.k.” Jest to zresztą przykład całościowego spojrzenia na wskazany w tytule pracy problem.

Naturalnym zwieńczeniem pracy jest analiza standardu konstytucyjnego dostępu do akt w procedurze stosowania środków zapobiegawczych na przykładzie wybranych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, zwł. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 3 czerwca 2008 r., sygn. akt K 42/07. Jest to oczywiście centralny, wielokrotnie

opisywany, obrosły doktryną punkt pracy, który promieniuje na wszystkie poruszane zagadnienia, rodząc pytania, zwłaszcza w drodze analogii, odnoszące się do innych środków przymusu. Te rozważania są wartościowe, zarówno w kontekście udostępniania akt dotyczących innych środków zapobiegawczych, jak i w kontekście ciekawej tu procedury zaskarżania decyzji procesowych. Na tym etapie rozważań Autor koncentruje się na związku art. 156 § 1 z art. 249a § 2 k.p.k. uznając, że dostęp do wniosku aresztowego na mocy art. 156 § 1 k.p.k. oraz ujawnianie podejrzanemu i jego obrońcy korzystnych dowodów znajdujących się w tym wniosku na mocy art. 249a § 2 k.p.k. to dwa odrębne, niewykluczające się wzajemnie narzędzia o odmiennym przedmiocie regulacji, Relacja ta jest istotnym zagadnieniem pracy.

Zakończenie pracy z zasady wyciąga wnioski z analizowanych przesłanek normatywnych. Stanowi zarówno podsumowanie, jak i weryfikację postawionych w pracy pytań. Trzeba przy tym powiedzieć, że poważnym mankamentem jest to, że nie odnosi się do postawionej w pracy hipotezy. Nie jest jednak z drugiej strony „przypięte” do pracy w sposób sztuczny, stanowi zespół „koniecznych” niejako wniosków. Nie oznacza to, że Autor uczynił to w sposób doskonały. Ważne jednak, że praca ta pozwala na sformułowanie zarówno oceny jakości prawodawczej (w pewnym stopniu), jak i wysnuć wniosków *de lege ferenda*. Wśród nich najistotniejszym jest rozszerzenie stosowania specjalnej procedury udostępniania akt również w przypadku stosowania pozostałych środków zabezpieczających. Wydaje się, że większość argumentów za tym przemawia.

Autor powtarza w podsumowaniu kwestię, jaką jest funkcjonowanie negatywnej przesłanki udostępnienia „akt aresztowych” dotyczących zeznań świadków, o których mowa w art. 250 § 2b k.p.k., i poddaje krytyce nieklarowność relacji między art. 156 § 5a k.p.k a ww. normą.

Uważam, że pewnym mankamentem pracy i podsumowania jest oderwanie rozważań i analiz prawnoporównawczych od prawa polskiego. Jest tak zwłaszcza w wypadku *passusu* (skądinąd trafnego) odnoszącego się do prawa niemieckiego. Nieco inaczej ma się rzecz w wypadku prawa amerykańskiego, gdzie Autor nie tylko

bada zgodność regulacji amerykańskiej ze standardem europejskim (!), ale i uważa arbitralności tamtejszych rozwiązań w zakresie udostępniania akt za pewną negatywną wskazówkę dla prawa polskiego.

Weryfikacja przesłanek ograniczających dostęp oraz reforma procedury odwoławczej to z pewnością istotne i uzasadnione postulaty prawodawcze. Strona | 11

Konkluzja

Wszystkie te zaprezentowane powyżej zaprezentowane wyżej uwagi skłaniają do pozytywnej oceny przedłożonej do recenzji rozprawy. Stanowi ona ciekawe dzieło naukowe. Badania Autora prezentują dobry poziom naukowy w zakresie analizowanych problemów, dowodzą przygotowania merytorycznego i warsztatowego. Rozprawa Pana mgra Józefa Jeremiasza Doellingera jest mimo wspomnianych wyżej mankamentów dziełem wartościowym, oraz obrazującym szeroką wiedzę Doktoranta i umiejętności jej zastosowania. Tok wyводу dowodzi znacznej umiejętności prowadzenia samodzielnej pracy naukowej, jak również jest świadectwem perspektyw rozwoju naukowego.

Wyrażam przekonanie, że rozprawa mgra Józefa Jeremiasza Doellingera Dostęp do akt postępowania przygotowawczego w polskim procesie karnym, ss. 316, odpowiada wymogom sformułowanym w art. 13 ust. 1 t.j. Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U.2017.0.1789) w związku z art. 179 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. - Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U.2018.0.1669) i może być podstawą wdrożenia dalszych stadiów przewodu doktorskiego.

prof. dr hab. Adam Górski